

Vragen gesteld door de leden der Kamer, met de daarop door de regering gegeven antwoorden

130

Vragen van het lid **Dijk** (SP) aan de Minister van Financiën over *het bericht dat NLFi adviseert de Volksbank te privatiseren* (ingezonden 12 juni 2024).

Antwoord van Minister **Heinen** (Financiën) (ontvangen 1 oktober 2024). Zie ook Aanhangsel Handelingen, vergaderjaar 2023–2024, nr. 2070.

Vraag 1

Hoe reageert u op dit advies van NL Financial Investments (NLFi) om de Volksbank te privatiseren?¹ Deelt u de mening dat de Volksbank aan de markt verkocht moet worden en met welk maatschappelijk doel zou dit worden gedaan?

Antwoord 1

Zie voor mijn reactie op het advies van NLFi over de toekomstopties voor de Volksbank mijn Kamerbrief hierover. Deze is gelijktijdig met de beantwoording van deze Kamervragen verzonden.

Vraag 2

Wat verwacht u dat de gevolgen zijn van het privatiseren van systeembank de Volksbank voor de stabiliteit van het bankenstelsel?

Antwoord 2

De privatisering van een bank kan in het algemeen in enige mate effect hebben op de stabiliteit van een bankenstelsel als geheel. Zo kan privatisering ertoe leiden dat een bank door de koers van een nieuwe aandeelhouder of door de disciplinerende werking van een beursnotering efficiënter gaat werken, wat de stabiliteit van de bank ten goede zou kunnen komen. In het geval van de Volksbank verwacht ik dat een eventuele privatisering geen gevolgen heeft voor de stabiliteit van het Nederlandse bankenstelsel. Zo concurreert de Volksbank in de huidige situatie al volledig met andere (systeem)banken in het Nederlandse bankenlandschap.

¹ NLFi, mei 2024, «Analyse voor toekomstopties voor de Volksbank» (https://www.nlfi.nl/wp-content/uploads/2024/06/Advies-NLFI-aan-minister-t.b.v.-voorbereiding-van-het-richtinggevend-besluit_mei-2024.pdf).

Het Nederlandse bankenstelsel bestaat uit gezonde en weerbare banken. Nederlandse banken staan er goed voor en de prudentiële kapitaal- en liquiditeitsratio's liggen boven de vereisten.² Dat geldt ook voor de Volksbank.³

De Nederlandsche Bank en Europese Centrale Bank zien toe op de stabiliteit van het Nederlandse bankenstelsel en van systeemrelevante Nederlandse banken en nemen maatregelen om mogelijke systeemrisico's te adresseren.

Vraag 3

Wat verwacht u dat er overblijft van het volgende deel van de kernwaarden van de Volksbank wanneer de Volksbank wordt geprivatiseerd: *«het creëren van waarde voor klanten, maatschappij, medewerkers»* en *«Vanuit haar maatschappelijk perspectief heeft de bank de ambitie om sociale en ecologische vooruitgang te bevorderen»*?

Antwoord 3

Vanuit mijn beleidsverantwoordelijkheid voor de financiële sector vind ik het positief dat een bank een specifieke positie in de markt kiest, waardoor er voor consumenten wat te kiezen valt. Of deze kernwaarde na een eventuele privatisering wijzigt, is aan de bank en de nieuwe aandeelhouders. Wel kan er tijdens eventuele onderhandelingen met potentiële kopers gekeken worden naar governancemogelijkheden om het huidige maatschappelijke karakter van de Volksbank te behouden of te versterken. In de verkenning naar de toekomstopties van de Volksbank van 6 juli 2021 zijn de voor- en nadelen van diverse governance-mogelijkheden verkend.⁴ Hieruit blijkt dat sommige governance-modellen op het gebied van toegang tot financiering, efficiënte besluitvorming en verkoopopbrengst minder goed scoorden. Mocht besloten worden tot privatisering, dan kunnen op basis van deze conclusies verdere besluiten worden genomen. Zie verder ook mijn reactie op het advies van NLF1 over de toekomstopties voor de Volksbank mijn Kamerbrief. Deze is gelijktijdig met de beantwoording van deze Kamervragen verzonden.

Vraag 4 en 5

Wat is het gemiddelde effect van het privatiseren van publieke instellingen geweest op hun kwaliteit van dienstverlening in kosten (zowel privaat als publiek), arbeidsvoorwaarden, winsten en maatschappelijke bijdrage? Kunt u drie succesvolle voorbeelden noemen (en toelichten) van publieke diensten en organisaties die werden geprivatiseerd? Op basis waarvan wordt deze privatisering als succesvol beschouwd?

Antwoord 4 en 5

De Volksbank is geen publieke instelling. De Volksbank is een onderneming, waarvan de aandelen in publieke handen zijn. De Volksbank biedt geen publieke, maar commerciële dienstverlening en is actief in een concurrerende private markt. De Volksbank is in 2013 genationaliseerd om de bancaire dienstverlening aan haar klanten te beschermen en de financiële stabiliteit te waarborgen. Een eventuele privatisering van de Volksbank kan dan ook het beste vergeleken worden met de lopende afbouw van het belang van de staat in ABN AMRO en de eerdere verkoop van a.s.r., Propertize en Vivat. De staat heeft de belangen die zij tijdens de financiële crisis noodgedwongen in deze financiële instellingen moest nemen, op een gedegen wijze afgebouwd. De ondernemingen staan nu weer op eigen benen.

Vraag 6

Heeft NLF1 ook de bevindingen van het rapport «Geld en Schuld» van de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid (WRR) meegewogen waarbij wordt gesteld dat de diversiteit in het bankenlandschap sinds de kredietcrisis nog verder is afgenomen, terwijl de concentratie hiervan steeds verder is toegenomen?⁵

² DNB (2024). Overzicht Financiële Stabiliteit voorjaar 2024.

³ De Volksbank (2024), Pillar 3 Report 2023.

⁴ Kamerstukken II, 2020–2021, 33 532, nr. 91.

⁵ WRR, 17 januari 2019, «Rapport 100. Geld en schuld: de publieke rol van banken» (<https://www.wrr.nl/publicaties/rapporten/2019/01/17/geld-en-schuld---de-publieke-rol-van-banken>).

Antwoord 6

De analyse die NLFI heeft uitgevoerd is zakelijk en niet politiek van opzet en biedt inzicht in de mogelijkheden waarover de Minister van Financiën een oordeel kan vellen ten behoeve van het richtinggevende besluit. NLFI heeft diversiteitsaspecten meegewogen in dit advies, maar NLFI heeft aangegeven dat zij het genoemde WRR-rapport niet heeft meegewogen in haar advies. Hierbij heeft NLFI opgemerkt dat de Volksbank zich voornamelijk richt op producten en diensten inzake betalen, sparen en hypothecaire leningen voor particuliere klanten. Dit zijn producten die door relatief veel aanbieders worden aangeboden op de markt.

Vraag 7

Hoe weegt u het rapport van de NLFI in het licht van de bevindingen van de WRR?

Antwoord 7

Een vitale bankensector met voldoende diversiteit en gezonde concurrentie is van groot belang. De diversiteit in het Nederlandse bankenlandschap is daarom een belangrijk aspect waar ik aandacht voor heb, ook bij de besluitvorming over de toekomst van de Volksbank. Om voldoende diversiteit te behouden is het vooral van belang om de randvoorwaarden te scheppen waarmee het voldoende aantrekkelijk blijft voor banken met verschillende bedrijfsmodellen om actief te zijn in Nederland en waarbinnen banken kunnen innoveren en winstgevend kunnen opereren. Het ligt niet voor de hand om de diversiteit in de sector te stimuleren via één individuele bank, waarvan het bedrijfsmodel vergelijkbaar is met andere banken in de sector.

Vraag 8

Hoe weegt u het rapport van de NLFI in het licht van de uitspraken van de Autoriteit Consument en Markt (ACM) dat de Nederlandse bankensector kenmerken heeft van een oligopolie?⁶ Vindt u dat wenselijk of wilt u hier iets aan doen? Kunt u dit toelichten?

Antwoord 8

Een grotere concurrentiedruk op de grote aanbieders kan volgens de ACM leiden tot uitkomsten die gunstiger zijn voor spaarders en de maatschappij als geheel. Als voldoende consumenten «actief» worden en een deel van hun spaargeld bij andere banken onderbrengen of gaan beleggen, worden (groot)banken meer aangemoedigd om op rentetarieven te concurreren. Hier profiteren ook «inactieve» consumenten (niet-overstappers) van. De ACM constateert ook dat er een divers aanbod van spelers op de spaarmarkt is, en dat de toetredingsdrempels om actief te worden op de Nederlandse spaarmarkt lijken mee te vallen. Op basis van het aantal binnen- en buitenlandse aanbieders dat momenteel op de Nederlandse spaarmarkt actief is, maak ik op dat de Nederlandse spaarmarkt een markt is waar de Nederlandse consument veel keuze heeft. Verder blijkt uit marktdata van de ECB dat er een groeiende groep consumenten is – hoewel nog wel relatief klein – die al actief keuzes maakt binnen het aanbod.⁷ Ook laat onderzoek zien dat in het eerste kwartaal van 2024 ongeveer 63% van de nieuwe spaarrekeningen werd geopend bij een kleine of buitenlandse bank.⁸ In het licht van deze bevindingen zie ik daarom geen specifieke rol voor de Volksbank weggelegd in de Nederlandse spaarmarkt. Wel ben ik het eens met de ACM dat het goed is als meer consumenten «actief» worden op de spaarmarkt, om zo de concurrentiedruk te verhogen. Dit kan gefaciliteerd worden door actieve keuzes en overstagedrag van consumenten te

⁶ ACM, 5 juni 2024, «Blog Paul de Bijl: stilzwijgende afstemming» (<https://www.acm.nl/nl/publicaties/blog-paul-de-bijl-stilzwijgende-afstemming>).

⁷ Het percentage van het spaargeld dat op een buitenlandse rekening staat, steeg van 0,8% in het begin van 2020 naar 2,3% in het eerste kwartaal van 2024.

⁸ Ipsos I&O / TOF tracker. TOF Tracker is een grootschalig multiclient onderzoek waarbij elk kwartaal aan netto 22.500 respondenten wordt gevraagd welke financiële producten ze het afgelopen kwartaal hebben afgesloten. Deze steekproef wordt m.b.v. CBS-data herwogen naar o.a. leeftijd, opleiding en regio, waardoor deze representatief is voor de 18+ populatie in Nederland.

stimuleren en te vergemakkelijken. Hiervoor is een combinatie van maatregelen nodig, die ik beschrijf in mijn appreciatie van het ACM-onderzoek.

Vraag 9

Hoe draagt het privatiseren van de Volksbank of het in stukken verkopen aan andere marktpartijen bij aan het vergroten van diversiteit en het verkleinen van marktconcentratie in de Nederlandse bankensector?

Antwoord 9

Het is aan de relevante mededingingsautoriteit om te oordelen over de marktconcentratie in de Nederlandse bankensector indien de Volksbank onderhands of in delen wordt verkocht. De verwachting is evenwel dat onderhandse verkoop of verkoop in delen van de Volksbank een beperkte invloed op de marktconcentratie zal hebben, aangezien de Volksbank in het tweede halfjaar van 2023 een aandeel van slechts 2,7% in de totale activa van de Nederlandse bankensector had.⁹

Een eventuele privatisering van de Volksbank leidt daarnaast niet automatisch tot meer of minder diversiteit in de sector qua grootte, bedrijfsmodellen en specialisatie. In beginsel verandert immers alleen de eigenaar van de aandelen van de bank, al kunnen na een eventuele privatisering door de nieuwe aandeelhouder(s) keuzes worden gemaakt die bijdragen aan een afname of toename van de diversiteit. De Volksbank biedt producten en diensten aan die veel andere Nederlandse banken ook aanbieden, met een focus op betaal- en spaardiensten en hypotheekleningen voor particulieren.¹⁰ De Volksbank heeft daarmee een beperkte invloed op de diversiteit van het bankenlandschap. Voor een divers bankenlandschap vind ik het van belang om de juiste randvoorwaarden te scheppen voor banken om met verschillende bedrijfsmodellen in Nederland te opereren.

Vraag 10

Herkent u het signaal dat het mkb moeilijk aan financiering kan komen?¹¹ Deelt u de mening dat juist het kleinbedrijf en hun innovatiekracht hierbij moet worden geholpen, zodat zij niet worden weggeconcurrereerd door grotere bedrijven met marktmacht en relatief goedkoop kapitaal?

Antwoord 10

In het Interdepartementaal Beleidsonderzoek (IBO) Bedrijfsfinanciering is onderzoek gedaan naar het functioneren van de bedrijfsfinancieringsmarkt.¹² Dit IBO concludeert dat de financieringsmarkt op hoofdlijnen goed functioneert en veel bedrijven over het algemeen nog goed financiering kunnen krijgen, maar dat er een aantal knelpunten zijn waardoor dit niet altijd goed lukt. Met name rond durfkapitaal voor innovatieve scale-ups, en kredietverlening voor het MKB onder de één miljoen euro voor specifieke groepen ondernemers. Ik herken dus het signaal dat er binnen het MKB bepaalde segmenten zijn die moeilijk aan financiering kunnen komen.

In het IBO worden er ook aanbevelingen gedaan om de financieringsmogelijkheden voor de genoemde segmenten te verbeteren. Eind dit jaar zal het kabinet zijn reactie op dit IBO aan de Kamer sturen. Daarin zal ook een appreciatie van deze aanbevelingen worden gegeven en zal er richting worden gegeven aan mogelijke vervolgstappen.

Vraag 11 en 12

Welke rol zou de Volksbank kunnen vervullen als investeringsbank voor het mkb, naast haar huidige rol?

Welke rol zou de Volksbank kunnen vervullen als regionale ontwikkelingsbank die helpt om projecten en bedrijvigheid te stimuleren en ondersteunen in verschillende regio's die minder toegang tot financiering hebben? Welke rol

⁹ DNB, Kerngegevens individuele banken (2024).

¹⁰ Kamerstukken II, 2023–2024, 32 013, nr. 290.

¹¹ Eenvandaag, 22 april 2024, «Mkb'ers minder vaak naar de bank voor een lening: nul ondersteuning» (<https://eenvandaag.avrotros.nl/item/mkbers-minder-vaak-naar-de-bank-voor-een-lening-nul-ondersteuning/>).

¹² Kamerstukken II, 2023–2024, 32 637, nr. 646.

zou de Volksbank in dit licht kunnen spelen bij het economisch ontwikkelen van regio's zoals beschreven in het rapport «Elke Regio Telt!»¹³

Antwoord 11 en 12

In het rapport «Analyse van toekomstopties voor de Volksbank» van NLFI zijn verschillende toekomstopties voor de Volksbank onderzocht. Eén daarvan is een «staatsbank», waarbij de overheid de enige aandeelhouder blijft en de bank als doel heeft om bredere beleids- of financiële doelstellingen van de overheid na te streven en/of als instrument fungeert om specifieke publieke belangen te dienen. Uit dit rapport, mede onderbouwd met de conclusies uit de eerdere analyse naar de publieke belangen blijkt dat er geen uitzonderlijke rol voor de Volksbank is weggelegd bij de borging van publieke belangen in de financiële sector. Deze analyse naar de publieke belangen concludeert dat er reeds verschillende instrumenten zijn om kredietverlening aan het brede MKB te stimuleren, zoals Borgstelling MKB-kredieten (BMKB), Garantie Ondernemingsfinanciering (GO) en Credits.

Tot slot is het belangrijk om op te merken dat de Volksbank een commerciële onderneming is en dan ook functioneert als een zelfstandige bank met een onafhankelijke beslissingsbevoegdheid. NLFI beheert de aandelen in de bank op zodanige wijze dat de Volksbank zelfstandig haar commerciële strategie kan bepalen en kan uitoefenen. NLFI, noch de staat, kunnen van de Volksbank vragen zich op te stellen als investeringsbank voor het mkb, ontwikkelingsbank in de regio of loketten te behouden.

Vraag 13

Wat is uw mening over de dalende trend in bankkantoren, waardoor mensen vaak ver moeten reizen om een persoon te spreken over vitale financiële zaken?¹⁴ Welke rol zou de Volksbank kunnen spelen in het toegankelijk houden van bankdiensten met loketten waar je een mens kunt spreken, zowel voor individuele consumenten als zakelijke dienstverlening voor het mkb?

Antwoord 13

Ik heb de toegankelijkheid van het betalingsverkeer hoog in het vaandel en vind het belangrijk dat iedereen in Nederland zelfstandig kan bankieren. De toegankelijkheid van het betalingsverkeer kan worden gewaarborgd door verschillende maatregelen. Dit kan bijvoorbeeld door fysieke dienstverlening via bankkantoren en servicepunten, maar bijvoorbeeld ook door bankmedewerkers die bij mensen thuishouden en door goede telefonische dienstverlening.

De toegankelijkheid van betaaldiensten is ook een belangrijk speerpunt voor het Maatschappelijk Overleg Betalingsverkeer (MOB). Eind november 2022 heeft het MOB de banken opgeroepen om meer prioriteit te geven aan de toegankelijkheid van het betalingsverkeer, mede naar aanleiding van het DNB-onderzoek dat aantoonde dat ruim 1 op de 6 volwassen Nederlanders (2,6 miljoen mensen) hun bank- en betaaldiensten niet geheel zelfstandig uit kan voeren. De banken, waaronder de Volksbank, zijn als reactie op dit rapport gestart met het programma Toegankelijk bankieren.¹⁵ Zij ontplooiën gezamenlijke initiatieven onder dit programma om de dienstverlening van banken toegankelijker en inclusiever te maken en doen dit in samenwerking met andere instellingen en organisaties. Ook nemen banken individuele maatregelen om de toegankelijkheid van hun dienstverlening te verbeteren. Aangezien er door de banken zowel gezamenlijk als individueel stappen worden gezet, zie ik op dit moment geen specifieke rol weggelegd voor Volksbank om bankdiensten toegankelijk te houden. Graag verwijs ik naar de Kamerbrief over de jaarrapportage MOB van 24 juni 2024 met de laatste stand van zaken van de voortgang die is geboekt door de banken.¹⁶ Ik blijf de ontwikkelingen rondom de toegankelijkheid van het betalingsverkeer nauwgezet volgen.

¹³ Rli, maart 2023, «Elke regio telt» (<https://www.rli.nl/publicaties/2023/advies/elke-regio-telt>).

¹⁴ RTL Nieuws, juni 2023, «Bankkantoren met een loep zoeken: ABN heeft er nog maar 27», (<https://www.rtl.nl/rtl-nieuws/artikel/5360095/bank-kantoor-abn-amro-ing-bank-rabobank-sns-regiobank-volksbank>).

¹⁵ Voor meer informatie kunt u de website toegankelijkbankieren.nl raadplegen.

¹⁶ Kamerstukken 2023–2024, 27 863, nr. 142

Vraag 14

Welke mogelijkheden ziet u om de Volksbank in publieke handen te houden? Kan hiervan een analyse worden gemaakt en aan de Kamer toegezonden, waarbij in ieder geval worden meegenomen: de kernwaarden/identiteit van de Volksbank, de maatschappelijke kosten- en baten, een financieel kader, het effect op de (diversiteit en concentratie) in de Nederlandse bankensector, de toegevoegde waarde van een bank waar direct menselijk contact mogelijk is en de mogelijkheden rondom een regionale investerings- en/of ontwikkelingsbank om bijvoorbeeld regionale ontwikkeling en gebrekkige financiering van de mkb-sector aan te pakken?

Antwoord 14

Een dergelijke analyse heeft al plaatsgevonden.¹⁷ Om tot een richtinggevend besluit te komen, is onderzocht welke publieke belangen onvoldoende geborgd worden in de financiële sector, zoals fysieke dienstverlening en de financiering van het MKB. De conclusie van deze analyse was dat deze publieke belangen geborgd kunnen worden met minder verregaande (overheids-)instrumenten, zoals (lopende) wet- en regelgevingsinitiatieven. De conclusie van deze analyse was dan ook dat een staatsbank niet vereist is voor het borgen van deze publieke belangen.

¹⁷ Kamerstukken 2023–2024, 32 013, nr. 286